

شناسایی و تبیین عوامل کلیدی موفقیت رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری - صنعتی در سطح بین‌المللی بر اساس روش نظریه زمینه‌ای

اصغر رشنودی^۱، مرتضی سلطانی^۲، اسداله کردنائیج^{۳*}، علی حمیدی‌زاده^۴

۱- دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی، دانشگاه تهران، پست الکترونیکی: asghar.rashnoodi@gmail.com

۲- استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی، دانشگاه تهران، پست الکترونیکی: mortezasoltanee@ut.ac.ir

۳- استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تربیت مدرس، پست الکترونیکی: naeij@modares.ac.ir

۴- استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی، دانشگاه تهران، پست الکترونیکی: hamidizadeh@ut.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۹

* نویسنده مسوول

تاریخ دریافت: ۹۷/۷/۱۲

چکیده

مناطق آزاد تجاری-صنعتی یکی از سیاست‌های اقتصادی مورد توجه تصمیم‌گیران و سیاستگذاران کلان کشورها، در راستای افزایش رقابت‌پذیری اقتصاد ملی است. هدف اصلی این پژوهش شناسایی و تبیین عوامل کلیدی موفقیت رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی با استفاده از نظریه‌ی داده‌بنیاد است از جمله نوآوری‌های پژوهش حاضر شناسایی و تبیین عوامل کلیدی موفقیت رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی با بهره‌گیری از روش پژوهش کیفی و نرم‌افزار مکس کیو دی ای (MAXQDA) در حوزه رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی است. در این پژوهش از روش تحقیق نظریه‌برخاسته از داده‌ها استفاده گردید و برای جمع‌آوری داده‌ها با ۳۶ نفر از مدیران عامل و مدیران باتجربه، مناطق آزاد تجاری-صنعتی مصاحبه‌های عمیقی انجام گرفت. معیار اصلی برای تعیین حجم نمونه، نیل به نقطه اشباع نظری بود. تمامی افراد حجم نمونه مورد مطالعه با رویکرد هدفمند انتخاب شدند. کدگذاری و تحلیل داده‌ها طی سه مرحله به انجام رسید و در نهایت، مدل پارادایمی عوامل کلیدی موفقیت رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی با استفاده از نظریه زمینه‌ای شکل گرفت. در مرحله نظریه‌داده‌بنیاد گلیزری و نظرسنجی خبرگان از نظرات ۸ نفر از خبرگان صاحب نظر در حوزه رقابت‌پذیری و آشنا به روش نظریه‌داده‌بنیاد استفاده شد. رویی مدل توسط خبرگان دلفی تایید شد. بر اساس نتایج این تحقیق ۱۰ مقوله شناسایی شدند که عبارت‌اند از: مسائل نظام مدیریتی و الزامات اداری، مسائل نظام اقتصادی و پارادایم توسعه، تفکر راهبردی و نقش‌پذیری دولت در سیاستگذاری و اجرا، مسائل بین‌المللی و ارتباطات اقتصادی، بستر رقابت‌پذیری و موقعیت استراتژیک مناطق، تاب‌آوری اقتصادی و بازار آزاد رقابتی، مسائل حاکمیتی و دیپلماسی هوشمند، عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی، توسعه فرهنگی و اجتماعی و سیاسی، رویکرد و اکشن پلن مناطق آزاد تجاری-صنعتی.

کلمات کلیدی: عوامل کلیدی موفقیت، مناطق آزاد تجاری-صنعتی، رقابت‌پذیری، نظریه زمینه‌ای.

۱. مقدمه

کرانه ای، زیرساخت و تجهیزات، چیدمان اسکله ها، خدمات بندری، منابع کار و فرهنگ کاری، فن آوری اطلاعات، مهارت های فنی و مدیریتی از جمله این اجزاء نقش مهمی در فرآیند تصمیم گیری و موفقیت دارند (جمالی، ۱۳۹۴) و باید بدانیم که نیروی انسانی با انگیزه، اساسی ترین عامل بهره‌وری است (سیاره، ۱۳۹۳). با توجه به برخورداری موقعیت راهبردی مناطق آزاد تجاری-صنعتی در کریدور شمال- جنوب باید به دنبال راهکاری بود تا با انجام فعالیت‌های مناسب در راستای ارتقاء جایگاه مناطق و رشد و شکوفایی روزافزون باشیم (هراتی مختاری و همکاران، ۱۳۹۶) که در این میان ضرورت نگاه جدی تر مسوولین امر به ضرورت توسعه زیرساخت‌ها و در نتیجه کسب مزایای حاصل از این امر بسیار مهم است (شمالی‌پور و همکاران، ۱۳۹۳).

۲. بررسی وضع موجود و گذشته موضوع

رقابت‌پذیری فرایندی بلند مدت و مفهومی نسبی است (فرزام، ۱۳۹۰). رقابت‌پذیری ابزاری جهت دستیابی به رشد اقتصادی مطلوب و توسعه پایدار تلقی می‌شود (طباطبایی نسب و معتمدی، ۱۳۹۵). رقابت‌پذیری از دیدگاه انجمن رقابت‌پذیری آمریکا^۱، به معنای توانایی در افزایش تولید از طریق خلق کالاها و خدماتی با سطح بالاتر راستای پاسخ به معیارهای بازار جهانی است (Byun et al., 2017). در اقتصاد جهانی، رقابت‌پذیری به معنای کسب موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین‌المللی است (Pena-Vinces et al., 2014). مناطق آزاد تجاری-صنعتی، در گسترش گردشگری، صادرات، رشد اقتصادی، رشد کالبدی و اشتغال در کشورهای مختلف جهان نقش مهمی ایفا می‌نمایند (رفعیان، ۱۳۹۶). مناطق آزاد پلی میان اقتصاد داخلی و جهانی با جهت گیری تولیدی، صادراتی، انتقال تکنولوژی و رشد و توسعه اقتصادی می‌باشند (رهنورد، ۱۳۸۹). تحقق اهدافی نظیر توسعه اقتصاد ملی، جذب سرمایه‌های خارجی، استفاده از برتری‌های نسبی، فرصت‌های شغلی، تربیت نیروی انسانی، بهبود فعالیت‌های خدماتی، آشنایی تجربی با اقتصاد جهانی، توسعه منطقه‌ای در مناطق آزاد پیگیری می‌شود (علیزاده، ۱۳۹۳). ایجاد مناطق و بنادر آزاد تجاری، از جمله راه‌هایی است که می‌تواند در جهت افزایش صادرات به کار گرفته شود (Hakimabad, 2009). مناطق آزاد در

مفهوم رقابت‌پذیری و ابعاد آن به مثابه نقشه راهی عمل می‌کند که کلید رهایی کشورها از دام توسعه نیافتگی است؛ یکی از ویژگی‌های بارز کشورهای موفق، رقابت‌پذیری است (Ambashta & Momaya, 2004). بقا و موفقیت در شرایط فعلی به قابلیت رقابت‌پذیری سازمان‌ها و صنایع بستگی دارد (حق‌شناس کاشانی، ۱۳۹۰). در این شرایط، رقابت و قدرت رقابت‌پذیری، ضروری‌ترین عامل تعامل با اقتصاد جهانی است (تابان و همکاران، ۱۳۹۴). ایده اولیه عوامل موفقیت بوسیله دنیل^۱ مطرح گردید (Rockart, 2001). بر اساس تعریف روکارت و بولن^۲ عوامل حیاتی موفقیت^۳ اشاره به حوزه‌های دارد، که چنانچه به نتایج مطلوب منجر شوند، مزیت و کارایی رقابتی مناسبی و رقابت‌پذیری را برای سازمان تضمین خواهند نمود (Bullen & Rockart, 2003). در هر زمینه‌ای از فعالیت، عوامل بسیاری وجود دارند که به صورت بنیادی نتایج مورد انتظار را تحت تاثیر قرار می‌دهند، این عوامل، عوامل حیاتی موفقیت نام دارند (Khalili farsangi, 2009). عوامل کلیدی موفقیت می‌تواند باعث رقابت‌پذیری شود، امروزه رقابت‌پذیری کلیدی‌ترین مفهوم در عرصه اقتصاد بین‌الملل به شمار می‌رود (صفدری، ۱۳۹۰). نداشتن قابلیت رقابت‌پذیری یکی از مهم‌ترین مشکلات امروز کشور است، یکی از عوامل بروز این مشکل، نبود رویکردی مشخص برای افزایش رقابت‌پذیری است (مصطفوی، ۱۳۹۰). همزمان با حرکت کشورها و صنایع به سمت جهانی شدن و عرضه محصولات و خدمات تولید شده کشورها در سطح بین‌المللی، رقابت افزایش چشمگیری داشته است (کیانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۱) تبدیل شدن یک ناحیه به بندر آزاد تجاری-صنعتی مستلزم داشتن یک سری از عواملی است که پیشرفت آن ناحیه و کشور را تضمین کند (سیاره و همکاران، ۱۳۹۳). سیاستگذاران و دست‌اندرکاران در تدوین راهبردهای خود با تمرکز بر روی عوامل مهم از جمله تعیین و تصویب قوانین کیفی و کاهش موانع، تشویق بخش خصوص به سرمایه‌گذاری و به کارگیری افراد متخصص سعی نمایند، زمینه موفقیت را فراهم نمایند (سجادی پارسا، ۱۳۹۱). موقعیت جغرافیایی، دسترسی دریایی، ارتباط پس

¹ D. Ronald Daniel

² Rockart, J. and Bullen

³ Critical Success Factors: CSFs

⁴ US Council on Competitiveness

نگرش مبتنی بر منابع، نگرش مبتنی بر بازار و نگرش مبتنی بر دانش (شورچلو، ۲۰۰۲) بر رقابت پذیری موثر عنوان شده‌اند. رقابت پذیری یک کشور تحت شرایط بازار آزاد، استانداردهای بازارهای بین‌المللی و بهبود درآمد واقعی و کیفیت زندگی مردم آن کشور برای یک دوره بلندمدت است (پورتر، ۱۹۹۰؛ کروگام، ۱۹۹۶؛ فرودنبرگ، ۲۰۰۳). رقابت پذیری یک مفهوم تطبیقی است که توانایی یک کشور را در زمینه عرضه کالا یا خدمات خود به یک بازار را مشخص می‌کند (لازلو و همکاران، ۲۰۰۷؛ پورتر و شواب، ۲۰۰۴) رقابت پذیری متشکل از چهار جزء اساسی عملکرد بنگاه در قبال بازار؛ مشتریان؛ رقبا و عملکرد درونی بنگاه می‌باشد (دیواندری و همکاران، ۱۳۸۷). وزن ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک یک منطقه آزاد، قبل از هر چیزی در بستر فلسفه وجودی آن شکل می‌گیرد. در حالی که نقش سیاست و مؤلفه‌های انسانی در شکل دهی و سازماندهی وزن منطقه آزاد، نسبت به مؤلفه‌های جغرافیای طبیعی منطقه بیشتر است (قلی‌زاده، ۱۳۸۸) ایجاد و تداوم رقابت‌پذیری، مستلزم برخورداری از شایستگی‌هایی است که با تکیه بر توانمندی‌های سازمان، برای مشتریان ارزش ایجاد کند. (فکورثقیه، ۱۳۹۳) امروزه بدون ایجاد رقابت‌پذیری، امکان بقا، پیشرفت و رشد برای هیچ شرکتی امکان‌پذیر نخواهد بود (Singhal & Hendricks, 2005).

۳. بررسی مبانی نظری و پیشینه علمی موضوع

شکل‌گیری مناطق آزاد تجاری و صنعتی در ایران با هدف فراهم آوردن بسترهای لازم برای ارتقا درجه پیوندیابی با بازارهای جهان و ایجاد مزیت نسبی برای فعالیت اقتصادی در آن مناطق بوده است (گورانی و همکاران، ۱۳۹۲). آگاهی از اهمیت رقابت‌پذیری سبب شد تا در سال‌های اخیر، در عرصه‌های علمی و سیاستگذاری، به رقابت‌پذیری مانند جهانی‌سازی توجه شود. (شریف زادگان، ۱۳۹۵) بسیاری از دیدگاه‌ها، رقابت‌پذیری را به‌شدت تحت تأثیر سیاست‌های دولت می‌دانند (مهرگان، ۱۳۸۷). به‌زعم آذربورن^۵ امروزه نقش دولت‌ها جهت ارتقای رقابت‌پذیری مهم می‌باشد (هیوز، ۱۳۸۶). هامالاین به نقل از گادفری رویکردهای گوناگون به رقابت‌پذیری را یادآور داستان مردان کور و فیل در تاریکی عنوان می‌کند بدین صورت که محققین کور

گردش صادرات و افزایش رشد اقتصادی و اشتغال در کشورهای مختلف جهان نقش مهمی ایفا می‌نماید (Gallagher, 2014). در عصر جهانی شدن، رقابت‌پذیری موضوعی مهم در بین سیاست‌گذاران و وسیله‌ای برای نیل به رشد اقتصادی مطلوب و توسعه پایدار و به عنوان یک مفهوم چندبعدی قلمداد می‌شود (آقازاده و اسفیدانی، ۱۳۸۷). بسیاری از کشورهای در حال توسعه در حال تلاش برای متحول کردن اقتصادهای خود از طریق ملحق شدن به زنجیره تامین جهانی^۱ از طریق مناطق پردازش صادرات هستند (Murray, 2016). یکی از ویژگی‌های شرکت‌های موفق امروز، رقابت‌پذیری است تمایل همه جانبه کشورها، مبنی بر آزادسازی تجاری و روی آوردن به رقابت در چارچوب بازارهای آزاد جهانی، ضرورت حرکتی یکپارچه و نظام مند برای تقویت بخش‌های مختلف اقتصاد، افزایش سهم اقتصاد ملی در اقتصاد جهانی و افزایش قدرت رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی را در این برهه را بیش از پیش ضروری می‌نماید (معصومی، ۱۳۹۰). رقابت‌پذیری توانایی افزایش سهم بازار، سوددهی، رشد ارزش افزوده و ماندن در صحنه رقابت عادلانه و بین‌المللی برای یک دوره طولانی است (صادقی، ۱۳۹۰). رقابت‌پذیری رابطه تنگاتنگی با بهره‌وری دارد و نشان می‌دهد یک ملت تا چه حد می‌تواند از نیروی انسانی، سرمایه، و منابع طبیعی خود برای توسعه اقتصادی استفاده کند (آقازاده و همکاران، ۱۳۸۶) در سطح بین‌المللی، رقابت‌پذیری را می‌توان به صورت توانایی یک اقتصاد برای ثابت نگهداشتن یا افزایش سهم خود در بازارهای بین‌المللی تعریف کرد. (اربابیان، ۱۳۹۰) برای رقابت‌پذیری محصولات صادراتی می‌توان به شاخص مزیت نسبی آشکارشده^۲، سهم بازار پایدار^۳ و پلان تجاری^۴ اشاره کرد (ولی بیگی، ۱۳۸۳). پورتر عوامل رقابت‌پذیری را در پنج گروه، منابع نیروی انسانی، منابع فیزیکی، منابع دانش، منابع مالی و زیرساختها تقسیم‌بندی کرد (جعفرتاش امیری، ۱۳۹۴). براساس نتایج مطالعات انجام گرفته در رابطه با رقابت‌پذیری؛ نقش عوامل داخلی سازمان‌ها و صنایع (قوشال و بارتلت، ۱۹۸۹)، تأثیر عوامل محیطی (پورتر، ۱۹۹۰)، و مؤلفه‌های چهارگانه ارزش ادراکی رقبا و مشتریان و بازار از بنگاه، و ارزش ادراکی درونی بنگاه (آقازاده و مهرنوش، ۱۳۹۰؛ سانچز و همکاران، ۲۰۰۶) و نقش عوامل درون‌سازمانی و مؤلفه‌های سه‌گانه آن یعنی

¹ Global Supply Chain

² Revealed Comparative Advantage.

³ Constant Market Share Analysis

⁴ Trade Mapping

⁵ Osborn

مالزی و کره جنوبی در ۱۹۷۰ و تایلند در ۱۹۷۷ نخستین منطقه آزاد خود را تاسیس نمودند (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۱). پورتر^۵ برای بررسی محیط رقابتی به پنج نیروی رقابتی در صنعت^۶ اشاره دارد (آکر، ۱۳۸۶). با نگاهی گذرا به کشورهای پیشرفته مانند آمریکا، آلمان و چین، می‌توان به اهمیت مناطق آزاد پی برد علل ایجاد مناطق آزاد تجاری صنعتی مرتبط با اصل تجارت بین الملل است (سیاره، ۱۳۹۳). مناطق آزاد باعث افزایش صادرات و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی می‌شوند (Yang, ESCAP, 2005). ۲۰۰۹). ۴۵٪ از صادرات کشور ترکیه، ۶۷٪ از صادرات کشور فیلیپین و ۸۱٪ از صادرات کشور دومینیکن از طریق مناطق آزاد این کشورها انجام می‌گیرد (سیاره، ۱۳۹۳). جهت ارتقاء رقابت‌پذیری در عرصه بین‌المللی باید مزیت‌ها و عدم مزیت‌های صنایع شناسایی گردند تا از این طریق بتوان با اتخاذ سیاست‌های صحیح اقتصادی، برای افزایش رقابت‌پذیری در سطح جهانی گام برداشت (استادی، ۱۳۹۶). امروزه رقابت بین شرکتها تنها معلول وجود رقبا نیست، بلکه رقابت در یک صنعت خاص، در اصول اقتصادی آن و نیروهای رقابتی موجود در بازار ریشه دارد (پارسایان و همکاران، ۱۳۹۶). آرادونا آگارول^۷ (۲۰۰۵) عملکرد مناطق پردازش صادرات شمال آسیا را در سه کشور هند، سریلانکا و بنگلادش مقایسه نمود. در این تحقیق به عواملی چون مکان یابی مناطق، کیفیت زیرساختها، کیفیت حکومت، سیاست، امتیازات و ویژگیهای خاص منطقه، تأثیر مستقیمی بر موفقیت اینگونه مناطق در سه کشور دارد. در فنلاند یان هوواری^۸ به محاسبه شاخص ارزیابی رقابت‌پذیری مناطق فنلاند پرداخته‌اند نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مهمترین عوامل تأثیرگذار در مزیت رقابتی مناطق فنلاند سرمایه انسانی، نوآوری، تجمع و قابلیت دسترسی است. و سرانه درآمد و اشتغال به عنوان پیامدهای رقابت‌پذیری^۹ می‌داند. در پژوهش ارزیابی مناطق آزاد مغولستان، سرون^{۱۰} (۲۰۰۴) دلایل شکست یا عدم موفقیت مناطق آزاد؛ توسعه بخش عمومی، سیاست‌های غیر رقابتی و بخش خصوصی‌سازی عنوان گردید (Ceron, 2004). سیک و سی‌اوک^{۱۱} در تحقیق بررسی عوامل بهبود مناطق آزاد کره، به معافیت‌های

هریک، جنبه‌های گوناگونی از فیل " رقابت‌پذیری " را درک کرده‌اند (hamalainen, ۲۰۰۳). رقابت‌پذیری به عنوان یک سری نهادها، سیاست‌ها، و عواملی که سطح بهره‌وری یک کشور را تعیین می‌کنند (Schwab, 2009). کشوری که بهتر از دیگران درآمد سرانه‌اش را بهبود دهد، به عنوان کشور رقابت‌پذیرتر تعریف می‌گردد. این رقابت‌پذیری بایستی از طریق اقدامات رقابت‌آمیز (مثل سیاست‌های تجاری استراتژیک)، اقدامات همکاری‌گونه، ترکیبی از هر دو یا بدون تعامل با هیچ چیز دیگری به دست آید (Pitelis, 2011). از این رو به قول برگرا^۱ (۲۰۰۸) توافق اندکی درباره اینکه رقابت‌پذیری واقعا چیست و یا چگونه می‌توان آن را مفهوم سازی کرد، وجود دارد (Berger, 2008) با این وجود، پیگیری و تعقیب رقابت‌پذیری ملی به طور مستحکمی وارد قاموس دولت‌های ملی در سرتاسر جهان شده اس (Gates & Steane, 2009). یکی از دلایل مهم رویکردهای پاره پاره ی تحقیقات به رقابت‌پذیری، ماهیت میان رشته ای مفهوم رقابت‌پذیری است^۲ (cited in Kovac, 2007) رقابت‌پذیری ملتها را می‌توان به عنوان واقعیت‌ها و سیاست‌هایی جهت خلق ارزش افزوده‌ی پایدار می‌کند (Samanta & Sanyal, 2010). در غالب کشورهای جهان از مناطق آزاد بعنوان رویکردی مؤثر جهت توسعه استفاده می‌شود (رحمانی، ۱۳۹۳) در کنوانسیون کیوتو^۳ منطقه آزاد اقتصادی، "با اهداف اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژی تقسیم می‌شوند (اسفندیاری و همکاران، ۱۳۸۷). در اواخر سال ۱۹۶۰ تنها ۹ کشور جهان واجد مناطق آزاد، در سال ۲۰۰۷ در ۱۳۰ کشور جهان، افزون بر ۳۵۰۰ منطقه آزاد فعالیت می‌نمودند (S.E.L.A., ۲۰۱۲). همچنین ارزش صادرات از این مناطق بیش از ۶۰۰ میلیارد دلار قید شده است (احیایی، ۱۳۹۰). تا سال ۲۰۰۷، ۱۱۹ کشور از کشورهای توسعه نیافته دارای ۲۳۰۱ منطقه آزاد بوده‌اند (گروه بانک جهانی، ۲۰۰۸). در ۷ کشور امریکای مرکزی شامل کستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هندوراس، نیکاراگوئه، پاناما و جمهوری دومینیکن در سال ۲۰۱۱ در مجموع ۱۶۵ منطقه آزاد فعالیت می‌نمودند (S.E.L.A., ۲۰۱۲). اولین منطقه آزاد در آسیا در کشور هند و با نام کاندلا در سال ۱۹۶۵ تاسیس شد. (دیده‌ور، ۱۳۸۸؛ افتخاری، ۱۳۸۸؛ سیاره، ۱۳۹۳)، سنگاپور در سال ۱۹۶۸،

⁵ Porter

⁶ Intensity of competitive rivalry

⁷ Aradhna Aggarwal

⁸ Huovari

⁹ Outcome Of Competitiveness

¹⁰ Ceron

¹¹ Sik and Seok

¹ Berger

² Nelson

³ The Kyoto Convention

⁴ S.E.L.A.: Sistema Economico Latinoamericano y del Caribo

نظام اقتصادی امریکای لاتین و کارائیب

باشد (Berger & Bristown, 2009) اخیراً رقابت پذیری ملی به طور فزاینده‌ای به عنوان مفهومی که منعکس کننده‌ی توانایی یک ملت در جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌باشد (Kovacic, 2007). طبق تعریف "شورای رقابت پذیری ملی ایرلند"^{۱۰}، رقابت پذیری تشویق کننده نوآوری و سرمایه گذاری است و ترکیب این دو منجر به رشد بهره وری و توسعه پایدار می‌گردد. (Nicolescu & Voicu, 2008; Audrone & Tvaronaviciene, 2010) کمبود رقابت پذیری معمولاً در افزایش واردات و کاهش صادرات خود را نشان می‌دهد (Audrone & Tvaronaviciene, 2010) نهایتاً، مهمترین نکته‌ای که به رقابت پذیری ملی نسبت داده می‌شود این است که سطح بالاتر رقابت پذیری منجر به درآمد سرانه داخلی^{۱۱} بالاتر و به تبع آن استانداردهای زندگی بالاتر می‌شود (Berge, 2009). به عقیده مون (1998) رقابت‌پذیری یک کشور می‌تواند موقعیت رقابتی آن کشور در بازار بین‌المللی بین سایر کشورهای مشابه از نظر توسعه اقتصادی باشد (Moon, 1998). با کلی معتقد است رقابت پذیری شامل کارایی و انتخاب اهداف مناسب است (Buckely, 2014). رقابت‌پذیری، ارزش ایجاد شده توسط فعالیت‌های اقتصادی اعضای صنعت و نیز توان آن‌ها برای سهم شدن در ثروت ایجاد شده را توصیف می‌کند (Hax & Wilde, 2007). به عوامل قابل کنترل داخل سازمان یا بنگاه، موثر بر رقابت‌پذیری متشکل بر سه عامل اساسی نگرش مبتنی بر منابع، نگرش مبتنی بر بازار و نگرش مبتنی بر دانش می‌باشد (Dess & Lumpkin, 2013). یک بخش مهم مزیت رقابتی ملت‌ها، سیاست‌های محرک‌آمیز است (Garelli, 2004). اتخاذ بسته سیاستی در عرصه تجارت خارجی مورد توجه خاص کشورها و به ویژه کشورهای در حال توسعه قرار می‌گیرد به طوری که بخش‌های اقتصادی از دانش فنی و انتقال تکنولوژی بهره‌مند می‌شوند و با ارتقاء ظرفیت‌های تولیدی و بهره وری منابع، عملاً قدرت رقابت‌پذیری خود را در سطح بین‌الملل بالا می‌برد (مصری‌نژاد، ۱۳۸۹). اقتصاد ایران به عنوان یک اقتصاد در حال توسعه، با مشکلات متعددی روبرو است علاوه بر این سیاست کلی واحد و هماهنگی لازم میان سازمان‌ها و نهادهای درگیر وجود ندارد و در مجموع وضعیت کسب و کار و نیز قدرت رقابت‌پذیری ایران نسبتاً ضعیف تشخیص داده شده است راهبردها و بسته‌های سیاستی در راستای توسعه اقتصادی و

مالیاتی، حمایت‌های مالی، بازنگری قوانین، حمایت‌های دولت از طرح‌های زیربنایی، و ارائه خدمات به سرمایه گذاران خارجی اشاره کرد (Sik and Seok, 2005). اولین نسل مناطق آزاد دارای رسالت تجاری بود، دومین و سومین نسل مناطق آزاد با محدودیت ایجاد صنایع و انجام خدمات شکل گرفت. مناطق پردازش صادرات^۱ حاصل تفکر این دوره طلایی است. نسل چهارم مناطق آزاد، در پی توسعه اقتصادی و انقلاب فناورانه، شکل گرفت. نسل پنجم منطقه ویژه اقتصادی جامع^۲ و ششمین نسل دارای رسالت «هم‌پیوندی منطقه‌ای در تعامل با سرزمین اصلی مبتنی بر آموزه همگرایی اقتصادی منطقه ای برای کسب درآمد ارزی و ایجاد ارزش افزوده» بودند و مناطق آزاد اقتصادی فرامرزی^۳ نامیده شده‌اند (Guangwen, 2003). زینس^۴ (2001) در رقابت پذیری ملی، بر اهمیت هم افزایی در میان بنگاه‌ها، بازارها، دولت، و فراتر از همه‌ی اینها نهادهای خوب کار کرد تأکید می‌کند (Zimnes et al., 2010). پیتلیس^۵ (2011) چهار رویکرد اصلی رقابت‌پذیری یعنی رویکرد مبتنی بر تئوری اقتصاد نئوکلاسیک، رویکرد مبتنی بر عمل (ژاپنی)، دیدگاه سیستم‌ها یا نوآوری‌ها و الماس پورتر را از هم متمایز می‌نماید (pitelis, 2011). آدورنه و همکارش^۶ (2010) بیان می‌کنند که مطالعات حاضر در باب رقابت پذیری بر مقوله‌های تحلیلی و سطوح تحلیلی زیر متمرکزند.

شکل ۱: سطوح گوناگون رقابت‌پذیری (Audrone & Tvaronaviciene, 2010)

گارلی^۷ در گزارشات سالانه رقابت پذیری جهان^۸ متعلق به موسسه توسعه مدیریت^۹ رقابت پذیری ملت‌ها را در بستر نظریه اقتصادی این طور تعریف می‌کند. موقعیت رقابتی یک ملت می‌تواند ریشه در هزینه‌ها و قیمت‌های نسبی و نرخ ارز آن داشته

¹ Export Processing Zone

² Comprehensive Free Economic Zone

³ Cross Boarder Economic Zone

⁴ Zinnes

⁵ Pitelis

⁶ Audrone & Tvaronaviciene

⁷ Garelli

⁸ World Competitiveness Yearbook

⁹ Institution for Management Development

¹⁰ National Competitiveness Council of Ireland

¹¹ GDP per capita

در این پژوهش از روش تحقیق نظریه برخاسته از داده‌ها استفاده گردید و برای جمع آوری داده‌ها با ۳۶ نفر از مدیران عامل و مدیران باتجربه، مناطق آزاد تجاری-صنعتی مصاحبه‌های عمیقی انجام گرفت. معیار اصلی برای تعیین حجم نمونه، نیل به نقطه اشباع نظری بود. تمامی افراد حجم نمونه مورد مطالعه با رویکرد هدفمند انتخاب شدند. کدگذاری و تحلیل داده‌ها طی سه مرحله به انجام رسید و در نهایت، مدل پارادایمی عوامل کلیدی موفقیت رقابت پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی با استفاده از نظریه زمینه‌ای شکل گرفت. در مرحله نظریه داده‌بنیاد گلپزری و نظرسنجی خبرگان از نظرات ۸ نفر جهت تایید مدل از خبرگان صاحب نظر در حوزه رقابت پذیری و آشنا به روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شد (Razavizadeh and mohamadpoor, 2010) جهت افزایش مقبولیت از روش‌های بازنگری توسط شرکت کنندگان^۲ استفاده شد.

۴. آنالیز و تفسیر

رکن اساسی در فرآیند تحلیل، کدگذاری است که فرایند تفکیک داده‌های حاصل از نمونه‌گیری، توصیف و بیان آن‌ها با عباراتی کوتاه در یک جدول صورت می‌گیرد (جدول ۱). فرایند تحلیل شامل سه نوع کدگذاری باز^۳، کدگذاری محوری^۴ و کدگذاری انتخابی^۵ است. با توجه به اینکه ۱۰ مقوله، ۶۵ مفهوم و ۲۸۳ کدنهایی در این تحقیق شناسایی گردید و در اینجا به اختصار برخی از کدها، مفاهیم و مقوله‌ها حاصل از تحلیل داده‌ها ارائه شده است همچنین جهت ارائه چارچوب از نرم افزار MAXQDA استفاده شده است.

۵. داستان مدل برخاسته از مقوله‌های پژوهش

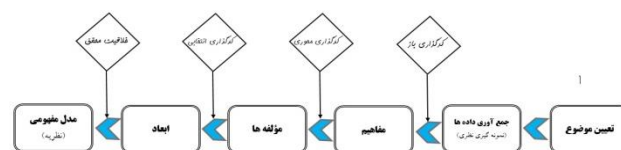
بر اساس یافته‌های کیفی حاصل از نظریه زمینه‌ای در این پژوهش ۱۰ مقوله جداگانه تولید گردید که هر مقوله شامل چند مفهوم و هر مفهوم شامل چند کدنهایی می‌باشد. با توجه به اینکه نظریه داده بنیاد در این پژوهش با رویکرد پدیدار شونده (گلپزری) بکار گرفته شده است، الزامی برای استفاده از مدل پارادایمی نظریه

افزایش رقابت‌پذیری کشورها بسیار موثر است (ابراهیمی سالاری، ۱۳۹۲). بنابراین راهبردها و بسته‌سیاستی که بتواند اقتصاد ایران و مناطق آزاد تجاری-صنعتی به عنوان خط‌مقدم و پیش قراول توسعه اقتصادی کشور را بهبود دهد بسیار ضروری و با اهمیت می باشد.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر فلسفه‌ی پژوهش، پژوهشی کیفی با رویکرد استقرائی بوده و از نظر جهت‌گیری، چون به دنبال شناسایی و تبیین ابعاد رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی می‌باشد، پژوهشی بنیادی محسوب می‌شود. از آنجا که درک عمیقی از موضوع وجود ندارد، به لحاظ ماهیت، پژوهشی اکتشافی است. از آنجا که پژوهش حاضر بر شکل‌دهی چارچوب مفهومی یا تدوین تئوری تأکید و نیاز به آشکارسازی دانش ضمنی خبرگان در این حوزه دارد، از استراتژی «نظریه داده بنیاد» بهره می‌برد همچنین برای جمع‌آوری داده‌ها از نوعی نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد.

۱. شاخص‌های رقابت پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی (با تاکید بر بخش بین المللی) کدامند؟
 ۲. عوامل درونی و محیطی موثر بر رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی (با تاکید بر بخش بین المللی) کدامند؟
 ۳. چارچوب رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین المللی چگونه است؟
- در این پژوهش به منظور ارائه نظریه از روش نظریه داده بنیاد گلپزری، با فرآیند نظریه‌پردازی داده‌بنیاد به شرح شکل ۲ و با هدف آن شناخت و درک تجارب افراد از رویدادها، وقایع و بسترهای خاص و عمدتاً مربوط با پژوهش‌های کیفی است استفاده گردید (Glasser, 2002). داده‌های جمع آوری شده به شیوه‌ای نظام‌مند و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب، سیر تکاملی خود را تا رسیدن به تئوری، مراحل را طی می کنند.^۱

شکل ۲: فرایند نظریه پردازی داده بنیاد و توسعه مدل

۱. مهربانی و همکاران، معرفی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی، ص ۱۳.

² Member check

³ Open coding

⁴ Axial coding

⁵ Selective coding

۶. نتیجه گیری و پیشنهادات

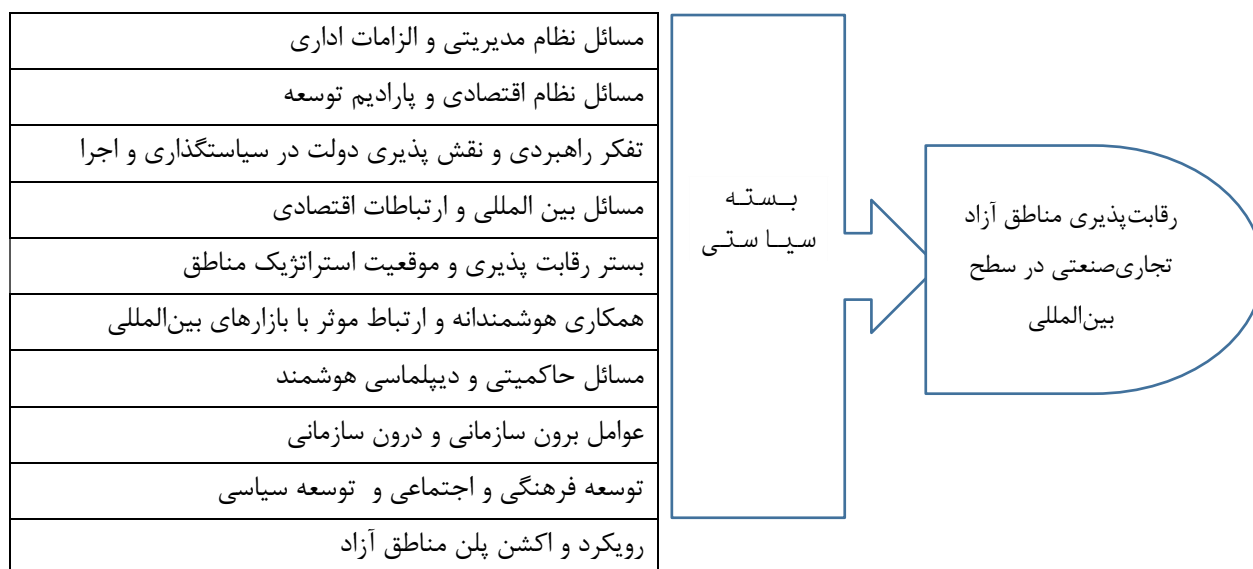
بدون شک رقابت‌پذیری یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت مناطق آزاد تجاری-صنعتی محسوب می‌شود که بر رشد اقتصادی کشورها بسیار موثر است و این مساله باید به عنوان یک اولویت مدیریتی در نظر گرفته شود.

این پژوهش با روش کیفی به دنبال نهادینه سازی رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی است و مدلی برای تبیین رقابت‌پذیری مناطق آزاد در قالبی نظریه ارائه نموده است که از طریق آن میتوان رقابت‌پذیری مناطق آزاد را به خوبی تفسیر و تبیین کرد در این مدل عوامل درون سازمانی و برون سازمانی بر بر مسائل نظام مدیریتی و الزامات اداری موثرند و از طرفی سیاست‌های توسعه فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و همچنین تفکر راهبردی و نقش‌پذیری دولت در سیاستگذاری و اجرا و نیز مسائل حاکمیتی و دیپلماسی هوشمند بر مسائل نظام اقتصادی و پارادیم توسعه، مسائل بین‌المللی و ارتباطات اقتصادی و مسائل نظام مدیریتی و الزامات اداری موثرند و در مرحله بعد سیاست‌های مسائل نظام اقتصادی و پارادیم توسعه، مسائل بین‌المللی و ارتباطات اقتصادی و مسائل نظام مدیریتی و الزامات اداری بر تاب‌آوری اقتصادی و بازار آزاد رقابتی موثرند و نهایتاً تاب‌آوری اقتصادی و بازار آزاد رقابتی در کنار بستر رقابت‌پذیری و موقعیت استراتژیک مناطق بر رویکرد و اکشن پلن مناطق آزاد تجاری-صنعتی موثرند که برآیند این سیاست‌ها بر رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی موثرند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد شورای عالی مناطق آزاد به عنوان اصلی‌ترین بازیگر کلیدی مناطق آزاد که وظیفه سیاستگذاری و جهت‌گیری‌های کلان مناطق آزاد و نظارت بر اجرای قوانین و مقررات را دارد با هماهنگی با مجلس، وزارت اقتصاد و دارایی، گمرک، اداره بنادر و دریانوردی، بخش خصوصی، بانک‌ها، بیمه‌ها، وزارت راه، به عنوان دیگر نهادهای موثر با یک تعامل و فهم مشترک در راستای ایفای نقش صحیح این نهادها و همچنین تعیین سیاست‌های همراستا، هم‌افزا و یکپارچه، به ارائه یک بسته سیاستی زمان‌بندی شده باتوجه به عوامل درون سازمانی و برون سازمانی و شاخص‌های رقابت‌پذیری و همچنین طرح جامع راهبردی و کالبدی با توجه به آمایش سرزمینی بپردازند.

داده بنیاد (ورودی، فرآیند و خروجی) برای نمایش نتیجه فرآیند وجود ندارد (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۹۶) و پژوهشگر بر اساس خلاقیت شخصی خود، فرآیند مدل مفهومی برآمده از داده‌ها را شکل می‌دهد و میان مقوله‌های اقتباس شده از داده‌ها ارتباط برقرار می‌کند. در ادامه روابط بین مقوله‌های اصلی تحقیق با بهره‌گیری از یادداشت‌های محقق و کدگذاری‌های نظری (که به تبیین روابط بین کدها می‌پردازد) تبیین گردید (شکل ۳ و ۴).

جدول ۱: نمونه کدها، مفاهیم و مقوله‌ها حاصل از تحلیل داده‌ها

مقوله	مفهوم	کدنهایی
مسائل نظام مدیریتی و الزامات اداری	ساختار انتخاب مدیریتی	تخصص و کارآمدی ثبات مدیریت و سیاستگذاری اختیارات وسیع قانونی و شایسته سالاری مجموعه تیم مدیریتی توانمند
	توانمندی‌های مدیریتی	جامع‌نگری و مهارت‌های انسانی، ادراکی و فنی شناخت بازار بین‌المللی و مدیریت متناسب با آن
	تسهیل‌کننده‌ها و موانع	فشارها و لابی‌های سیاسی شرایط و ویژگی‌های بازار و محیط مولفه‌های سیاسی و تصمیم‌گیری وحدت نگاه مدیران و تصمیم‌گیران ایفای نقش بازیگران کلیدی
عوامل برون سازمانی و درون سازمانی	بازیگران کلیدی	فرهنگ سازمانی و منابع انسانی
	استراتژی رقابتی	اتخاذ اقدامات و استراتژی‌های مطلوب مشارکت با فعالان اقتصادی در کشورهای منطقه برنامه راهبردی
	برنامه راهبردی	تدوین برنامه راهبردی و اولویت‌بندی پروژه‌ها توسعه فرهنگ قانونمندی و احترام به مقررات جشنواره‌های فرهنگی اجتماعی توسعه سلامت اجتماعی و مشروعیت اجتماعی
توسعه فرهنگی و اجتماعی و توسعه سیاسی	برنامه‌های هوشمند	ایفای نقش صحیح حاکمان توسعه‌گرا اعتماد عمومی به سیاستمداران
	ارتقاء فرهنگی اجتماعی	انطباق رویکرد ملی و رویکرد استراتژیک مناطق آزاد
	سلامت اجتماعی	امنیت سرمایه‌گذاری و بازدهی سرمایه‌گذاری باور کلی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران به اجرای قوانین مزیت آفرینی در ابعاد مختلف حمایت مدیران، تصمیم‌گیران و عزم ملی
رویکرد و اکشن پلن مناطق آزاد	طرح جامع راهبردی و کالبدی	قوانین تسریع‌کننده، تسهیل‌کننده، پشتیبانی‌کننده و تضمین‌کننده مکان‌یابی و موقعیت‌یابی استراتژیک پیاده‌سازی هم‌رقابتی در صنایع زنجیره عوامل پشتیبانی‌کننده زیرساخت نرم و سخت هم‌رقابتی
	هم‌رقابتی	رویکرد مبتنی بر روابط بین‌الملل (مناطق آزاد نسل ششم) قابلیت‌سازی از منابع رویکرد اقیانوس‌آبی رویکرد مبتنی بر بازار و الگوبرداری رویکرد تلفیقی تبدیل واردکننده به تولیدکننده
	هم‌راستایی سیاست‌های مادرلند و مناطق آزاد	رویکرد (با توجه به درک چالش مناطق آزاد)
	هم‌راستایی سیاست‌های مادرلند و مناطق آزاد	
	هم‌راستایی سیاست‌های مادرلند و مناطق آزاد	
	هم‌راستایی سیاست‌های مادرلند و مناطق آزاد	
	هم‌راستایی سیاست‌های مادرلند و مناطق آزاد	

شکل ۴: مقوله‌های ارائه شده برای رقابت‌پذیری مناطق آزاد تجاری-صنعتی در سطح بین‌المللی

منابع

- firms: review of theory, frameworks and models. Singapore Management Reiew, 26(1), 45-61.
- Arbabian, S;Mirzaei, M., 2012. The Effect of Labor Flexibility on Industries with High Technology in Iran, Iranian Journal Of Trade Studies(IJTS), Issue 60.
- Bartlett ,A;Ghoshal, S., 1989 . Managing across borders. Harvard business school press, Boston, MA.
- Braun, v ; Clarke, v ., 2006. using thematic analysis in psychology ,qualitative research in psychology journal, vol 2, 123-140.
- <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bruno, A; Leidecker, J., 2000. "Identifying and Using Critical Success Factors". Long Range Planning journal,17(1):23-32.
- [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(84\)90163-8](https://doi.org/10.1016/0024-6301(84)90163-8)
- Byun, J; Park, H; Hong, P.J., 2017 . An international comparison of competitiveness in knowledge services. Technological Forecasting and Social Change, 1114(1), 203-213.
- <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.014>
- Divandari A.; Aghazadeh, H.; & Nikoukar, G. H., 2009 . Market orientation and business performance in iran. Journal of Management, I, 39-54 (in persian).
- پارسائیان، ح؛ نایب زاده، ش؛ ۱۳۹۶. تحلیل رقابت‌پذیری دانشگاه براساس مدل مایکل پورتر با استفاده از تکنیک دلفی فازی و تاپسیس، پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، پاییز ۱۳۹۶، شماره ۲.
- رفیعیان، م؛ مسعودی، س؛ ۱۳۹۶. نقش منطقه آزاد تجاری صنعتی ارس در ساختار فضایی شهری آذربایجان شرقی: پژوهش‌های نوین علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی، سال اول، شماره ۷.
- صادقی، ز؛ حری، ح؛ ادیب زاده، ا. ۱۳۹۰. بررسی توان رقابتی صنایع نساجی استان یزد، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۴۹، صفحات ۵۳-۶۶.
- Aghazadeh, H., & Mehrnoush, M., 2010 . Scale of competitiveness in Iranian commercial banks with emphasis on the international performance. Journal of Economic Research, The first issue (in persian).
- Aghazadeh, H., 2011 . Considering their components effective on the competitiveness of Iranian enterprises, Quarterly of economic investigations, 6(3). (in Persian)
- Akbarian, R; Khoram, Z., 2011. "Foreign Investment Absorption", Journal of Political - Economics, No. 283:148-159.
- Ambastha, A; Momaya, K.,2004. Competitiveness of

- Hendricks, B; Vinod R., 2005. "Supply-chain disruptions:Torpedo shareholder value and profitability". *Metal Producing & Processing*, 43(6), 36-35.
- Jafartash amiri ,B., Puyanzade, N.2015.Assessing and prioritizing the factors affecting the tourism industry competitiveness in Iran. *Journal of Management and Development Process*. 2015; 28 (3) :85-106.
- Jamali G. Internal and Environmental Analysis of Bushehr Port by AHP-SWOT Integration Approach. *Journal of Oceanography*. 2015; 6 (22) :39-48
- Karimikia, A; Moghdam, M.,2012. "Investigation of Effective Factor of Investment in Arvand's Free Zone ", *Journal of International Policy*, NO. 6(7): 5-28.
- Kiani Moghadam M, Jafarzadeh Kenari M, Bakhshi zadeh A. RelativeEfficiency Appraisalof Iranian Ports Using Data Envelopment Analysis (DEA) Technique. *Journal of Oceanography*. 2013; 4 (13) :73-83
- Krugman, P.R., 1996. "Making sense of the competitiveness debate",*Oxford Review of Economic Policy*, 12.(3).
<https://doi.org/10.1093/oxrep/12.3.17>
- Lan, W ; Yin, Q., 2009. "Analysis of Economic Factors Attracting FDI in West China Since Reform and Opening-up", *International Journal of Business and Management*, 4(2):26-30.
<https://doi.org/10.5539/ijbm.v4n2p26>
- Laszlo S. and Ulbert, J., 2009. "The Examination Of The Competitiveness In The Hungarian Sme Sector : A
Laszlo S., & Ulbert, J., 2009 . The examination of the competitiveness in the hungarian sme sector: a firm level analysis. Faculty of business and economics, university of peccs.
- Masoom,O.,2011.Investigating the Impact of Human Capital on Bank Competitiveness. *Islām va Pazhūheshhāye Modirīyatī*, Vol.1. No.2, Fall 2011
- Mehregan, M. R.; Safari, H., & Asgharizadeh, E., 2009 .
Esfandiary, A.; Moghadas, S.; Delavari, M., 2008. Assessing the performance of Iran's free trade zones, *Journal of Economics Research*, 8(28): 1-243.
- Fakoor Sagihe, A; Olfat, L; Feizi, K; Amiri, M ., 2014. A model of Supply chain resilience for competitiveness in Iranian automotive companies,*Journal of Production and Operations Management*, 5(1):143-164.
- Gallagher, K.; Ocampo, Z.; Ming, Y., 2014 , Capital Account Liberalization in China: A Cautionary Tale, A Global Economic Initiative policy brief, Issue 2.
- Gholamali falah, F., 2008. "The Effect of Economic Security on Attracting Foreign Investment and Growth", MSc Thesis, Tehran University.
- Goorani, E; Beyranvandzadeh, M ; Alizadeh, S; Heshmati, M., 2013. Investigation the Position of Free Zone in the Qeshm Island in Sustained Development and Social Security, *Town and Country Planning*, 5(1),:27-49.
- Gupta, S., Malhotra, N.K., Czinkota, M. & Foroudi, P. (2016). Marketing innovation: A consequence of competitiveness. *Journal of Business Research*, 69(12), 5671-5681.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.02.042>
- Haghshenas Kashani, F. & Saeidi, N., 2011. Prioritizing factors effective on competitiveness in national carpet industry by Fazi tapsis method, *Research and Scientific Journal of Modern Marketing Research*, 1(1): 127-154.(in Persian).
- Hakimabad , H., 2009. Iran's Free Trade Zones: Challenges and Opportunities, the Social and Economic Development Group (MNSD), Middle East and North Africa Region, World Bank.
- Harati Mokhtari A, Sadjadi Parsa J, Alahyari E. Identifying and Prioritising Effective Factors on Amirabad Port Marketing Services using AHP Model. *Journal of Oceanography*. 2017; 8 (31) :43-52.
<https://doi.org/10.29252/joc.8.31.43>

- Rahnavard ,F., 2011. Influential Factors on Iran's Free Trade-Industrial Zones, *Journal of Management and Development Process*, 23 (2) :45-59.
- Razavizadeh , N; mohamadpoor, A., 2010. Interpretation of experience in the construction of the school building, *journal of Culture Strategy*, issue 1: 17-34.
- Rezai, M., 2007 . "The Effects of Good Governance on Attracting Investment- Foreign Direct Investment", *Journal of Social Welfare*, No(26):85-104.
- Rockart, J., 2001, "Chief Executives Define Their Own Information Needs". *Harvard Business Review*, March/April, 81-92.
- Roknoddin Eftekhari, A; Vejdani Tehrani, H; EbrahimA., 2009 . "Assessing and Prioritizing Iran Free Trade Zones Using of MADM", *Quarterly Humanities*, 13(3):143-166. (in Persian).
- Sa" Nchez J, Callarisa L.L.J, Rodri"Guez R .M, Moliner M .A., 2006. "Perceived Value Of the purchase Of Atourismproduct", *TourismManagement*, 27(4):394-409.
- <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.11.007>
- Sadjadiparsa J, Zarei S. Identifying the Factors of Iranian Failing in Attracting Shipping Companies Towards Ship Supplying Services. *Journal of Oceanography*. 2013; 3 (12) :77-85.
- Safdari, F., 2011. Discussions in competitiveness: The rule of strategy and clusters, *Economic Studies and Research Center*, Tehran. (in Persian).
- Sayareh J, Iranshahi S, Tahmak H R. Analyzing and Prioritizing the Effective Factors on the Job Satisfaction of Personnel of Ports and Maritime Organization in Imam Khomeini Port. *Journal of Oceanography*. 2013; 4 (15) :93-102.
- Sayareh J, Tahmak H R, Mansoori Rudi M, Iranshahi S. A Feasibility Study of Promoting Bandar Abbas to a Free Trade-Industrial Port. *Journal of Oceanography*. 2015; 5 (20) :123-135.
- Design competitiveness model in business level using structured equation modeling baizin networks. *Journal of Management Sciences*, iran,3(9), 73 -104 (in persian).
- Mesrinejad ,S., 2008. Trade Liberalization and International Competitiveness in Iran: An Application of Computable General Equilibrium (CGE) Model:101-116. (in Persian).
- Mohammad Hossein, Sh; Sahar N. T., 2016. Suitability Assessment of Success Factors of Regional Development Competitiveness in Iran,48(3):407-602.
- Mostafavi, S. M., 2011. Comparing the satisfaction of private and public bank customers in Iranian banking system by using Mischera model, *Journal of Public Management*, Tehran university, 3(7): 167-184. (in Persian).
- Murray, M., 2016. Export Processing Zones (EPZ), EPZs are strategies for economic development, November.
- Nunnen Kamp, P., 2002. "Determinants of FDI in Developing Countries: Globalization Has changed the Rules of the Game? ", *Kieler Arbeitspapiere*, Kiel WorkIng Papers, No. 1122.
- Ostadi Iraj, M; Soleimon Pouromran, M., 2017 . The relationship between the organizational resilience and the competitiveness and sustainable competitive , "The Journal of Management and Economics", 28(108): 103-125.
- Pena-Vinces, J.C., Acedo, F.J. & Roldan, J.L., 2014 . Model of the international competitiveness of SMNEs for Latin American developing countries. *European Business Review*, 26(6), 552-567.
- <https://doi.org/10.1108/EBR-03-2013-0039>
- Porter , M.E , Schwab, K .,2008. "Competitiveness" . The Free Press : New York.
- Porter, M.E., 1990. "The Competitive Advantage of Nations", The Free Press: New York.
- <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11336-1>

- 41(1), 69-80.
<https://doi.org/10.1016/j.eswa.2013.07.012>
- Taban, M; Vahid Sharafi,V; Mohammadi, E; Viseh, S., 2015. considering the relationship between enterprise intelligence, attractiveness and banks' internal capabilities with their competitiveness, *Journal of Business Management*, 7(3):583-600.
- Taghvi, M; Rezai, M., 2010. "The Effects of Factors Other Than Liberalization Policies to Attract Foreign Direct Investment in the Free Trade Zones- Iranian Industry", *Journal of Economic Research*, 1(1):15-40.
- Valibeigi, H; Tamali, F., 2002. "Auto Parts Export Specialization Pattern of OIC Member Countries: A Comparative Analysis", Seminar on Mechanical Engineering Products in The OIC Member States: 24-25 December 2002.
- Wong, P.W. & Teoh, K., 2016. The influence of destination competitiveness on customer-based brand equity. *Journal of Destination Marketing & Management*, 4(4), 206-212
<https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2015.05.001> .
- Schwab, K., 2012 . the Global Competitiveness Report 2011–2012, World Economic Forum Geneva, Switzerland.
- Shakeri, A; Salimi, F., 2006. "RankIng of Effective Factor of Investment in Chabahar Free Zone in AHP Technique", *Journal of Economics*, No. (6): 95-129.
- Shomali Pour B, Saeidi N, Kaabi A, Hallafi H, Rashnoodi A. Estimating the Next Twenty Years of Cargo Traffic of Sea, Road and Rail Modes of Transport at Imam Khomeini Port Complex Using Time-Series Analysis Model. *Journal of Oceanography*. 2014; 5 (17) :145-155.
- Shurchuluu, P., 2002. "National productivity and competitive strategies for the new millennium", *Integrated Manufacturing Systems*, 13(6):408-414.
<https://doi.org/10.1108/09576060210436650>
- Subramanian, N., Gunasekaran, A., Yu, J., Cheng, J. & Ning, K., 2014. Customer satisfaction and competitiveness in the Chinese E-retailing: Structural equation modeling (SEM) approach to identify the role of quality factors. *Expert Systems with Applications*,